

Med öga för historien

Kerstin Barup, professor i restaureringskonst, vill med historiska kunskaper ge arkitekter större frihet.

– Med en kunskap om historien får du även stora möjligheter att göra egna val när du bygger nytt, säger hon.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO ANNA RUT FRIDHOLM

Vi ser det åter i krigshärdarnas Mellanöstern: byggnader rivs och kulturarv skövlas. Ett brutalt sätt att beröva människor deras identitet.

– Makt i krig tas genom att våldta och förstöra kulturarv. En raserad stenmur är i sammanhanget en del av maktspråket, säger Kerstin Barup.

Som ett motsatt exempel berättar hon om ett nyss avslutat studiebesök i Dresden, den tyska staden som jämnades med marken under andra världskriget. Av den berömda kyrkan Frauenkirche återstod endast några stenar. De fick ett enormt symbolvärde för återbyggnaden.

– Det blev förstas mycket kostsamt att bygga upp kyrkan igen, men det var oerhört viktigt för människorna i Dresden.

Sedan slutet av 90-talet är Kerstin Barup professor i bebyggelsevård vid Lunds tekniska högskola. Hon har även en professur i restaureringskonst vid Kungliga Konsthögskolan i Stockholm. Det är också där vi träffas, i arbetsrummet på Skeppsholmen.

Som ung ville hon bli inredningsdesigner, men föräldrarna föreslog arkitekt eftersom det skulle ge fler valmöjligheter.

– Ett klokt råd, konstaterar hon själv så här i efterhand.

I familjen fanns en stark koppling till formgivning. Hennes pappa, Elias Barup, var den förste möbeldesignern vid Gärsnäs. Ett tag ägde Gärsnäs även det intilliggande stenbrottet i Komstad.

– Han arbetade faktiskt även en del med kalksten.

Kerstin utbildade sig till arkitekt vid Lunds tekniska högskola på 70-talet och fortsatte på Konstakademien i Köpenhamn. Hon hann även med ett år i Rom där hon studerade byggnadsvård. Under studierna i Lund träffade hon sin man, Mats Edström. Båda var intresserade av arkitekturhistoria och han skulle senare även bli hennes partner på det gemensamma arkitektkontoret.

– Vi fick ett stipendium för studierna i Rom och sa upp oss från våra jobb. Men pengarna tog slut så vi frilansade och hade korta projektanställningar medan vi studerade. Det blev så krångligt att jag frågade skattemyndigheterna som föreslog att vi skulle starta eget i stället. På den vägen är det.

Kerstin Barups syn på restaurering tar sin utgångspunkt i en tradition som inleddes av arkitekten Ove Hidemark, som gick bort i början av året. Han var den förste professorn i äldre byggnadsteknik och restaurering vid Konsthögskolan.

– I början av 80-talet återinförde han värdet av kunskaper som mer eller mindre har försvunnit med modernismen och efterkrigstidens nybyggnationer.

Han täppte igen kunskapsglappet genom att ge material som kalk, linoljefärger och natursten en bokstavig renässans, konstaterar Kerstin Barup.

Kerstin Barup är aktuell med boken *Sten i detalj – byggnader, som hon, professor Kurt Johansson och arkitekt Mats Edström har skrivit.*

”Restaurering sammanfattar egentligen hela arkitektrollen: från idé till färdigt resultat.”

– I dag kan man köpa pigment och kalk i vilken bygghandel som helst. Och som privatperson är du fullt medveten om att du kan beställa natursten från olika leverantörer. Det fanns inte i folks medvetande tidigare, man såg bara moderna material som laminat och betong.

Av samma anledning ser Kerstin Barup med viss oro på vad hon beskriver som ett ”dalande intresse” för restaurering och arkitekturhistoria på utbildningarna. Förklaringen hittar hon i det allmänna ekonomiska läget.

– Synen på restaureringar har koppling till konjunkturen. Sverige har klarat den ekonomiska krisen förhållandevis bra, och det byggs relativt mycket nytt, säger hon.

Hos unga arkitekter ökar nu intresset för hur man kombinerar gammalt och nytt, inte minst när storstäderna förtätas. Men den trenden understryker snarare behovet av en kunskap om ”det gamla”, betonar Kerstin Barup. Det är också vad hon anser vara viktigast att förmedla till studenterna.

– Restaurering handlar inte bara om materialkunskap och arkitekturhistoria, det krävs även att man är en god gestaltare och har en förståelse för hur arkitekter tänkte förr. Med en kunskap om historien får du även stora möjligheter att göra egna val när du bygger nytt.

Lika viktigt är att se till att historiska misstag inte upprepas.

– När det handlar om sten brukar ju Finlandiahuset vara ett återkommande exempel där man har använt samma material en andra gång, trots att det inte fungerade vid första tillfället.

Sedan några år tillbaka driver Kerstin Barup en ettårig påbyggnadskurs i restaureringskonst på Konsthögskolan.

– Det är en populär kurs som ställer stora krav, studenterna är väldigt kvalificerade. Utbildningen ger en cv extra tyngd för den som till exempel vill arbeta med byggnader som ingår Statens fastighetsverks bestånd.

Den typiska studenten har förutom en arkitektutbildning gått en projektkurs i byggnadsvård.

– De jobbar på vad jag brukar beskriva som ”bra kontor” som får förfrågningar om jobb som inbegriper restaurering. Därför måste medarbetarna ha en utbildning som överensstämmer med kraven som till exempel ställs i ett offentligt anbudsförfarande. Restaurering handlar till stor del om att sätta samman team med rätt kvalifikationer. Arkitekten är spindeln i nätet som behöver den kunskap som kursen ger. Man blir helt enkelt säkrare i sadeln. Restaurering sammanfattar egentligen hela arkitektrollen: från idé till färdigt resultat.

Mer specifikt: vad gör du för att höja nivån på stenkunskaperna hos studenterna?

– Förutom rena föreläsningar är mycket praktiskt. Vi besöker bland annat Kungliga slottet och träffar hantverkarna och slottsarkitekten. Nyligen var vi även på studiebesök i Berlin och studerade hur slottet rekonstruerats från ingenting, inte en sten är kvar. I stället använder man sig av CNC-maskiner för att rekonstruera byggnaden. Det är också viktigt att framhålla att bara för att man använder traditionella material så behöver inte produktionen vara medeltida mankraft.

Just skärningspunkten mellan den senaste tekniken och traditionen håller på att förändra synen på allt arbete, inte bara inom arkitekturen ...

– Det gäller allt från dokumentation till produktion, vilket kommer att ställa extra stora krav på att kunna hålla samman teamet.

Du ser ingen risk för att möjligheten att dokumentera och återskapa tränger undan behovet av historisk kunskap och hantverk, och att allt i slutänden blir en fråga om ett knapptryck?

– Så lätt är det inte. I postmodernismen fanns sådana inslag, men bara ett fåtal arkitekter hade den tillräckliga kunskapen för att klara det. Vi mår bara bra av kunskap. Det har hittills inte trängt undan människan. Och det kommer alltid att krävas kunskap för att göra så bra saker som möjligt. ■